

LA CLOSA GRAMATICAL DE L'I.T.P.A. AL SERVEI DEL DIAGNÒSTIC PSICOLINGÜÍSTIC

Roser SALAVERT*

Jordi BACHS**

Des de fa bastants anys, però més encara des de la reimplantació de l'ensenyament *del* català i de l'ensenyament *en* català a les escoles de casa nostra, els responsables de la tasca educativa malden en diferents fronts per a intentar resoldre els problemes de tota mena que es plantegen en aquest camp bàsic de l'educació.

Dins d'un context que sembla ser de normalització sociopolítica del país, l'aprenentatge de la lectura i escriptura de la llengua catalana en les nostres escoles ha exigit, en un temps relativament breu, posar en solfa el complicat procés cultural de l'ensenyament d'una llengua (plans, programes, mètodes, formació o reciclatge de mestres, etc.) amb totes les dificultats que això comporta.

És evident que la llengua que el nen parla ve condicionada pel seu entorn geogràfic, cultural i lingüístic, i en aquest entorn —tan malmès a casa nostra— les escoles i els mestres juguen un paper essencial. Tothom sap que a la majoria d'escoles catalanes la peculiar situació de contacte entre l'idioma català i el castellà afavoreix una situació de bilingüisme amb un ús diglòssic del català. D'aquí ve que, si ens situem en el punt de vista del nen, haurem de reconèixer que la complexitat d'aquest entorn social —en el

*Psychologist Intern, Departament d'Educació Especial, Central Falls Public Schools, RI-02863, USA.

** Professor de Psicodiagnòstic, U.A.B, Bellaterra.

marc conjuntural que assenyalàvem més amunt — constitueix un tramata notable de dificultats en el llarg camí de culturització que tot nen està cridat a fer.

Els nens catalans es troben, doncs, amb serioses dificultats a l'hora d'afrontar l'aprenentatge de llur llengua. Es per tot això que creiem necessari que els medis educatius disposin, entre altres coses, d'instruments adequats per a evaluar fins a quin punt el nen ha adquirit els mecanismes bàsics de la seva llengua. En efecte, el diagnòstic de les habilitats i dificultats lingüístiques de l'individu sembla el procediment necessari i elemental per endegar l'aprenentatge d'una llengua. Però, a més, si aquest diagnòstic arriba a fer-se de manera àmplia i sistemàtica, pot incidir favorablement en l'elaboració de programes lingüístics per a tota la població o per a grups amb característiques específiques. No podem oblidar, és clar, les dificultats lingüístiques que l'aprenentatge de la nostra llengua planteja als no catalanoparlants i la necessitat, paral·lela a l'anterior, d'elaborar per a ells programes i mètodes d'aprenentatge apropiats.

Les pàgines que segueixen recullen els aspectes més importants d'un treball de recerca realitzat al Departament de Psicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i que ha consistit a adaptar al català un dels subtests més difícils de validar de l'*Illinois Test of Psycholinguistic Abilites* (I.T.P.A), l'anomenat *Closa Gramatical*. Pensem que aquesta prova pot contribuir a la solució del problema que plantejàvem suara i, en tot cas, facilitar el diagnòstic d'alguns aspectes de les habilitats psicolingüístiques dels nostres nens (SALAVERTE, 1980).

Gènesi i característiques de l'ITPA

Els primers treballs empírics a la Universitat d'Illinois per a confeccionar un test de diagnòstic de les funcions psicolingüístiques daten de 1961. Els seus autors, Paraskevopoulos i Kirk, en fan una revisió l'any 1965 i la prova queda definitivament estructurada el 1969 (PARASKEVOPOULOS & KIRK, 1969).

La idea original dels autors americans és construir una prova que mesuri les diferències intraindividuals del nen en el camp psicolingüístic, en oposició a la mesura de les diferències interindividuais de les típiques proves classificatòries, com són ara les escales d'intel·ligència de Binet-Simon, Wechsler o Guilford.

En estudiar de quina manera hom podia incrementar el desenvolupament dels retardats mentals, Kirk s'adonà que aquests nens mostraven habilitats i dishabilitats diferents. D'aquí l'interès per a construir una prova, no tant per a classificar els nens segons llurs habilitats globals com per a diagnosticar les diferències d'habilitats en un mateix nen. Si el procés psicològic tan complex de l'aprenentatge d'una llengua posa en joc diferents tipus d'habilitats mentals, és evident que poder destriar en cada cas particular la llacuna o llacunes específiques representaria una informació d'inestimable valor diagnòstic i, conseqüentment, terapèutic.

Per a portar endavant aquest interessant projecte els investigadors d'Illinois parteixen del model teòric proposat per Osgood en el camp de la comunicació humana. Es tracta d'un model tridimensional que interrelaciona les funcions psicològiques que intervenen en la complexa activitat de la comunicació lingüística (fig. 1). Les tres dimensions que proposa el model en les activitats de comunicació són: els canals de comunicació, els processos psicolingüístics i els nivells d'organització.

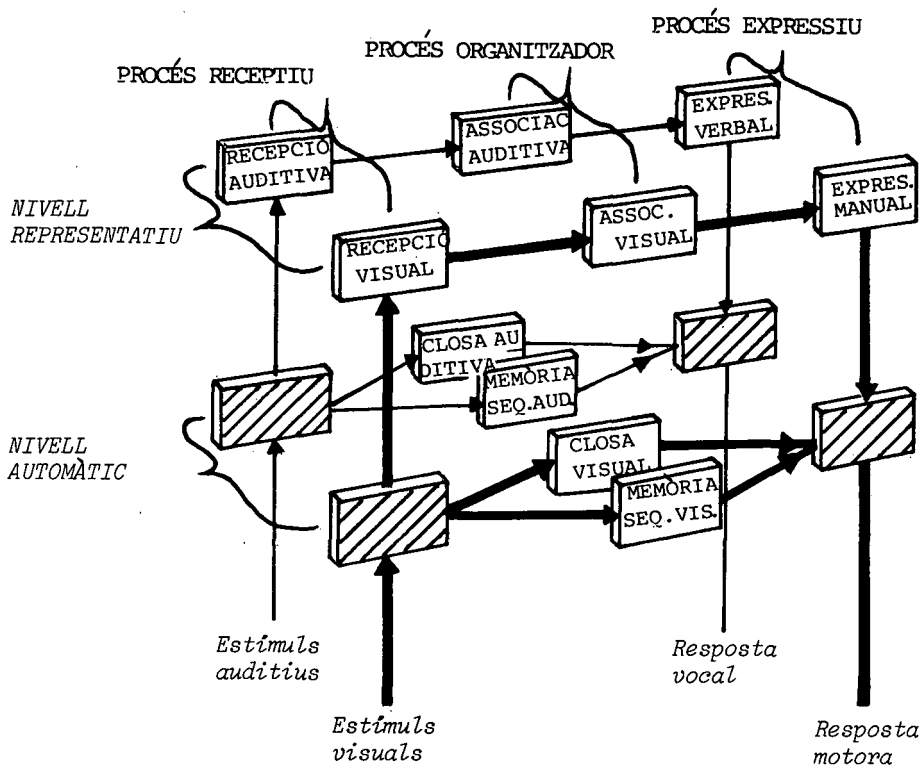


Figura 1. Model d'habilitats psicolingüístiques del test d'Illinois (ITPA).

Els *canals* són les vies de la informació humana, en les quals s'han de considerar tant les modalitats d'impressió sensorial (entrada) com les formes diverses d'expressió de resposta (sortida). Teòricament existeixen molts canals de comunicació, però si admetem que les formes sensibles d'entrada més importants són auditives i visuals, mentre que les més importants de sortida són vocals i motores, tindrem quatre canals principals de comunicació: auditiu-vocal, auditiu-motor, visual-vocal i visual-motor. De fet, l'ITPA incorpora només els canals auditiu-vocal i el visual-motor perquè són els que presenten diferències més notables pel que fa al desenvolupament en l'escala d'edat que estableix el test.

Quant als *processos psicològics* d'adquisició i ús del llenguatge, se'n consideren tres de fonamentals: receptiu (reconeixement del que hom veu o sent), expressiu (respostes verbals, gestuals o motores) i d'organització (procés intermediari entre recepció i expressió, que implica la manipulació interna de percepcions, conceptes i símbols lingüístics).

Finalment, entre els *nivells d'organització* que determinen el grau de funcionament del sistema de comunicació de l'individu, l'ITPA en considera dos: el nivell de representació, que inclou la utilització de símbols, i el nivell automàtic, en el qual els hàbits de funcionament són poc voluntaris però molt organitzats i integrats.

D'aquest model proposat per PARASKEVOPOULOS i KIRK, d'acord amb la teoria de la comunicació d'Osgood, se'n deriven justament els dotze subtests de l'ITPA, dissenyats amb el propòsit de mesurar habilitats específiques i que es poden veure representats gràficament en la figura 1. D'aquest esquema cal destacar que les parts ombrejades indiquen funcions no avaluades per l'ITPA (processos receptius i expressius automàtics).

Del nivell de representació, l'ITPA n'estudia la recepció auditiva i la recepció visual, l'associació auditiva-vocal i l'associació viso-motora, l'expressió verbal i l'expressió manual (en total 6 subtests). Del nivell automàtic (tasques no simbòliques), l'ITPA en mesura dos aspectes: l'habilitat per a repetir una seqüència d'estímuls visuals o auditius (2 subtests) i l'habilitat per a reconèixer la unitat comuna d'una experiència, quan només es coneix una part del tot. Aquesta és precisament l'habilitat que denominen *clousa* («closure» en anglès), la qual inclou tres tests en el canal auditiu-vocal (clousa auditiva, combinació de sons, clousa gramatical) i un test en el canal viso-motor (clousa visual). En total, a nivell automàtic, també sis tests.

La closa gramatical

El terme closa (compleció, tancament) deriva de la denominació gestalista «cloze» i aplicada al llenguatge es refereix a l'aptitud del nen per a fer ús de les redundàncies del llenguatge oral en el procés d'adquisició d'hàbits verbals i a l'habilitat per a manejar la sintaxi i les inflexions gramaticals.

La destresa a completar les parts omeses d'una expressió verbal s'explica segons els psicolingüistes (OSGOOD, SEBEEK i DIEBOLD, 1965) perquè el codificador que produeix un missatge i el decodificador que el rep tenen sistemes d'hàbits semàntics i gramaticals molt semblants; en aquest cas el decodificador serà capaç de preveure i d'anticipar allò que el codificador vagi a produir.

Si els dos membres de l'acte de comunicació comparteixen associacions comunes i tendències constructives comunes, cadascun d'ells serà llavors capaç d'anticipar la verbalització de l'altre.

S'espera que aquest automatisme auditiu-vocal hagi estat adquirit definitivament a una mitjana d'edat de 10 anys. És a dir, normalment, un nen de 10 anys ha d'haver assimilat les formes bàsiques de la seva llengua de manera que pugui fer-ne un ús automàtic.

Aquestes idees són les que van presidir l'elaboració del subtest original de la prova americana. Consta de 33 ítems. Cadascun està format per una frase incompleta que es presenta verbalment, tot acompanyant-la d'un dibuix que descriu gràficament el contingut verbal. Aquest dibuix facilita la comprensió de la frase i redueix la possibilitat d'una falla auditiva-rèceptiva. La tasca consisteix a completar, també verbalment, cadascuna de les 33 frases incompletes.

En la validació d'aquest subtest al català hem tingut molt present aquestes mateixes idees, de manera que hom pogués aplicar al conjunt dels nostres ítems — construïts d'acord amb la idiosincràsia de la nostra llengua — la definició que els autors americans donen de closa gramatical.

Prèviament, doncs, fonamentats en els treballs de diferents autors (KRAPP, 1966; BADIA i MARGARIT, 1964; COROMINES, 1954) i en la *Gran Enciclopèdia Catalana*, hem cregut necessari de fer una comparació de les dues llengües, anglesa i catalana, a fi d'establir llurs característiques pròpies i fonamentals.

La diferència essencial és que l'idioma anglès, tot i haver estat una llengua sintètica, actualment és analítica. Han desaparegut la majoria de les seves terminacions gramaticals i les que resten són menys importants del que havien estat. Les paraules queden determinades per la seva posició dins de

la frase, on l'ordenació és el tret més important. L'oració gramatical anglesa exigeix un subjecte explícit i un ordre de paraules bastant estricte. El català, en canvi, pot ometre el subjecte o invertir l'ordre d'una frase sense que en variï el contingut. El català, a causa de la seva evolució històrica, és una llengua sintètica, és a dir amb conjugacions. Per això, la relació entre els mots es mostra principalment en les desinències.

Podríem dir que l'anglès està format per petites peces, com les d'un tenclosques, on cadascuna ve determinada per la seva situació particular (el significat ve determinat per la posició de la paraula). El català, en canvi, seria com un dibuix que es retalla seguint la forma de cada cosa (la paraula té una forma definida per a cada significat).

Per totes aquestes raons, en el moment de pensar en una prova que mesuri les habilitats en el domini de les estructures automàtiques de la llengua, el model anglès no ens pot ser gaire útil perquè ens caldrà canviar la majoria d'ítems que componen la prova. Després d'una anàlisi detallada dels 33 ítems de la closa gramatical anglesa, veiem que es reparteixen de la manera següent: onze ítems de formació de plurals (l'anglès té molts sufixos), set de formes verbals, set de formes derivades i composició, quatre de formació de possessius, tres ítems situacionals, un de formació de paraules compostes, i un de quantificador. En la prova catalana, com veurem tot seguit, haurem de donar preferència a l'estudi de les concordances, a la formació de paraules derivades i a la composició.

La closa gramatical en català

En l'elaboració dels ítems de la prova en català —tenint en compte el que acabem de dir— hem utilitzat, evidentment, obres clàssiques de gramàtica catalana (FABRA, 1968; MARVÀ, 1978), consultant ben sovint el *Diccionari General de la Llengua Catalana* de Pompeu Fabra. A més, hem trobat una guia de gran utilitat en les programacions de llengua catalana publicades per la Generalitat de Catalunya (1977) i per "Rosa Sensat" (1978) i en altres treballs (ALCOVERRO, C. i LARREULA, E. s.d.).

Seguint justament el criteri de l'Assessoria Didàctica del Català de "Rosa Sensat" en la seva programació de llengua catalana a la primera etapa d'EGB ens hem fixat en les inflexions gramaticals més importants del català que caldrà tenir en compte en l'elaboració de la closa gramatical, i que podem dividir en les categories següents: relació lexema-morfema dins del mot; relacions dins del sintagma nominal i el verb; quantificadors. Passem

ara a considerar-les una a una, tot donant ja els ítems que proposem per a la prova catalana, deixant per després la descripció dels criteris d'elaboració i selecció d'ítems.

La relació lexema-morfema dins del mot. En tota paraula, considerada com un conjunt de sons articulats que expressen una idea, podem distingir-hi dues parts: el *lexema*, que ens dóna el contingut semàntic del mot, i el *morfema* o accident gramatical (gènere, nombre i partícules generatives, com són els prefixos, infixos i sufixos). Per al nen les primeres paraules compostes i derivades només tenen un valor lèxic, ja que no coneix les normes que regeixen la seva formació i que va descobrint progressivament. Diem que el nen té un domini de la relació lexema-morfema quan coneix els mecanismes de composició i derivació i també les excepcions usuals del seu vocabulari. Els ítems proposats en aquest apartat són:

- Aquest home està *pintant*; és un... (*pintor*).
- Aquest moble té molts *calaixos*; és una... (*calaixera*).
- Aquí hi ha dos *peixos*; aquest és un *peixet* i aquest és un... (*peixàs*).
- Aquesta nena té dos *germans*. Aquest és el seu *germanet* i aquest és el seu... (*germà gran*).
- aquest home *fuma* a tothora; és un... (*fumador*).
- Aquest home *guarda* el *bosc*; és el... (*guardabosc*).

Les relacions dins del sintagma nominal. Són principalment relacions de concordança de gènere i de nombre. També hi ha relacions de subordinació mitjançant lligams com ara: *de*, *amb*, *i*.

Els ítems que incloem dins d'aquest apartat són:

- Aquesta casa l'han pintada de color *vermell*; és una casa... (*vermella*).
- Dins d'aquesta *capsa* hi ha *galetes*; això és una capsa... (*de galetes*).
- Aquests nens riuen: són nens *feliços*; aquest nen plora: no és un nen *feliç*, la nena riu: és una nena... (*feliç*).
- Aquí hi ha un gran *escampall* de fulles. Hi ha moltes fulles... (*escampades*).

Les relacions de lligam i concordança entre el sintagma nominal i el verb. Són les concordanances anomenades externes que podem subdividir en moltes classes: sintagma nominal subjecte, d'objecte directe, d'objecte indirecte, de lloc, de temps, etc. En cada cas el sintagma nominal és el mateix. L'única cosa que varia és la situació dins de la frase amb el tipus de concordança o enllaç apropiat.

Aquest apartat és el més ampli i, conseqüentment, el que conté més ítems. Són els següents:

- Aquí hi ha un *gat*; aquí hi ha dos... (*gats*).
- Aquesta rata està *sota* de la cadira. On és ara?... (*sobre/dalt*).
- Això és una *poma*; això són... (*pomes*).
- Això és un gos; això és una... (*gossa*).
- Aquests nens *corren*; aquest altre també... (*corre*).
- Aquesta capsa està *buida*; aquí dintre no... (*hi ha res*).
- Aquesta cadira és *baixa* i aquest tamboret també és... (*baix*).
- Aquest home treballa quan és de dia i se'n va a casa quan és de nit. Aquí se'n va a treballar perquè és de dia i aquí se'n va a casa... (*perquè és de nit*).
- La mare vol *encendre* el gas; ara el gas ja està... (*encès*).
- Aquest gerro té *quatre flors*, i aquest altre... (*no en té cap/no n'hi ha cap*).
- Aquí hi ha un *llapis*; aquí hi ha dos... (*llapis*).
- Aquest ocell s'està *morint* de fred; ara, de tan fred, ja s'ha... (*mort*).
- El nen diu: aquest cotxe és *meu* i la nena contesta: sí, però la nina és... (*meva*).
- Avui *plou*, però l'home del temps diu que demà... (*farà sol/no plourà*).
- Aquesta nena aixeca *una mà* i aquest nen n'aixeca... (*dues*).
- Aquí el nen no *arriba a l'ampolla*, però aquí sí que ... (*hi arriba*).
- A l'hivern no es veuen ocells *enlloc*; en canvi, a l'estiu, se'n veuen... (*pertot/pertot arreu*).
- Aquí hi ha *quatre tisores* i aquí... (*unes/unes tisores*).
- *El nen* ha demanat un *llibre* al professor, i el professor què ha fet? (*donar-l'hi/l'hi ha donat*).
- Aquest noi està *escrivint* una carta; aquesta és la carta que el noi... (*ha escrit/escrivia*).
- Aquest noi tenia dos *plàtans*; en va donar un *al seu amic* i l'altre se'l va menjar... (*ell*).

Els quantificadors. Són importants dins el sistema de la llengua catalana, ja que a més d'utilitzar-se en el llenguatge són fonamentals en l'aprenentatge de les matemàtiques. Cal destacar l'ús del pronom "en", que el nen aprèn molt aviat.

Els ítems relacionats amb aquest apartat, encara que alguns estan ja en apartats anteriors, són:

- Aquesta capsa està *buida*; aquí dintre no... (*hi ha res*).
- Aquest gerro té *quatre flors* i aquest altre... (*no en té cap/no n'hi ha cap*).
- Aquesta nena aixeca *una mà* i aquest nen n'aixeca... (*dues*).
- Aquesta casa té una *finestra* tancada; aquesta casa té una *finestra* oberta i aquesta altra en té una... (*de tancada i una d'oberta*).
- Aquí hi ha *quatre tisores* i aquí... (*unes/unes tisores*).
- Aquest cotxe és bo, però aquest altre encara és... (*més bo*).
- De tots quatre cotxes, aquest és *el pitjor* i aquest és... (*el millor*).

Els 34 ítems de la closa gramatical en català (a més d'un primer ítem que es fa servir de demostració) van elaborar-se doncs, com acabem de veure, segons els criteris objectius que imposa la pròpia llengua. Ara, la selecció va fer-se de manera progressiva durant una sèrie de tempteigs fets amb petites mostres de nens i nenes (de característiques similars a la mostra experimental ulterior de 400 individus), amb la finalitat de veure quins ítems havíem de rebutjar, modificar o refer de cap i de nou, per a aconseguir els objectius de la prova.

Així, en la fase prèvia, la primera prova (45 ítems) es va experimentar en un grup reduït de 7 individus; la segona (39 ítems) s'aplicà a un grup d'11 i la tercera (36 ítems), molt més estructurats, a un grup de 80 individus (40 nens i 40 nenes, repartits homogèniament en 8 grups d'edat, de 3 a 10 anys). En aquests assaigs, a més d'afinar al màxim els aspectes formals i gràfics de l'ítem, en detectàvem el grau de dificultat i el poder discriminant. El criteri utilitzat per a determinar la dificultat fou el percentatge de respostes correctes obtingudes a cada edat, la qual cosa permet de classificar els ítems de la prova en un ordre de dificultat creixent. Quant al poder discriminant, el criteri seguit fou la correlació del resultat de cada ítem amb la puntuació final.

La mostra experimental

Apliquem finalment la closa gramatical a una mostra de 400 alumnes (200 nens i 200 nenes) de cinc escoles privades del centre de la ciutat de Sabadell (Barcelona), la parla dels quals és la pròpia del català oriental. En dues d'aquestes escoles l'ensenyament es fa en català des de fa anys i a tots els nivells, en les altres s'ha iniciat fa uns 2-3 anys. La mostra es divideix segons l'edat cronològica (de 3 a 10 anys) en 8 grups d'idèntiques dimensions (25 nens i 25 nenes per cada edat).

Pel que fa a les altres característiques de la mostra, hem procurat seguir la normativa de la recerca americana que controlava el nivell intel·lectual (normal) i el rendiment escolar (també normal, és a dir, mitjà), l'adaptació al medi social (eliminació de possibles casos patològics), la integritat sensorial (eliminació de nens amb dèficits), i finalment la procedència familiar (medi cultural i socioeconòmic mitjà). Aquestes característiques han estat controlades a tots els nivells: les dels nens de Jardí d'Infants i Parvulari mitjançant la fitxa personal, els informes trimestrals i l'opinió del mestre; les dels nens i nenes de 6 a 10 anys, mitjançant les avaluacions del curs escolar, la fitxa personal i els criteris dels professors.

Procediment d'administració de la prova

Les normes d'administració van ser estandaritzades i aplicades exactament igual a cada sessió. En tractar-se d'una prova experimental es passen tots els ítems a tots els nens, malgrat que els més petits trobin molts ítems difícils i els més grans molts ítems, sobretot els primers, fàcils.

L'examinador llegeix l'ítem exactament com està escrit i alhora assenyala el dibuix que l'acompanya. El subjecte ha de completar la frase inacabada.

La paraula subratllada indica que cal pronunciar-la amb més èmfasi, ja que és la part més significativa de l'ítem. Abans de començar amb l'ítem núm. 1, l'examinador presenta el de demostració, per tal d'assegurar-se que el subjecte ha entès el que ha de fer.

En el full de respostes l'examinador va escrivint *Sí* o *No* segons que la resposta sigui correcta o incorrecta. Cada resposta correcta val un punt.

Validesa i fiabilitat de la prova

La nostra prova, en fase experimental, no pretén pas arribar a una validesa i fiabilitat estadísticament sòlides, però a partir de les dades obtingudes i dels coeficients de fiabilitat calculats sabrem fins a quin punt comença a ser útil aquest instrument, així com les falles que subsegüentment caldrà esmenar.

Referent a la validesa de la prova, els autors americans la calculen establint la correlació entre el coeficient d'intel·ligència de cada subjecte i els resultats que obté a la cloa gramatical. Per raons òbvies, això no ens va ser possible dins el marc limitat de la nostra recerca. Amb tot, els criteris externs utilitzats en la selecció de la mostra que assenyalàvem més amunt (nivell i rendiment normals, etc.) els considerem suficients per a recolzar de forma provisional la validesa de la prova, sobretot si considerem que es tracta de l'adaptació d'una mesura en una primera fase d'experimentació.

Pel que fa a la fiabilitat, n'hem determinat el coeficient de KUDER-RICHARDSON. Segons MAGNUSSON (1969) s'espera que el coeficient de fiabilitat d'un test en fase de prova sigui al voltant de 0,75, però no es considera fiable fins que no s'obté un coeficient igual o superior a 0,90. Nosaltres obtenim un valor de 0,95, més que suficient de cara a la fiabilitat del test. Ara, els coeficients obtinguts a cada grup d'edat oscil·len entre 1,00 (grup de 3 anys) i 0,48 (grup de 10 anys).

Quelcom de semblant passa amb el grau d'homogeneïtat. Si considerem la mostra global, obtenim un coeficient d'homogeneïtat molt alt (0,97),

mentre que si considerem els diferents grups d'edat observem marcades diferències. El valor més alt correspon al grup de 3 anys (1,00) i el més baix al de 10 anys (0,49). Els altres coeficients oscil·len entre 0,74 i 0,55, valors semblants als de la prova original americana (entre 0,74 i 0,60).

L'explicació de les diferències observades entre els grups d'edat sembla raure en el fet que a la closa gramatical catalana hi ha probablement massa ítems amb un grau de dificultat baix i pocs ítems amb un grau de dificultat alt. En canvi, l'augment progressiu de dificultat en els ítems intermitjos resulta correcte.

Resultats i conclusions

Els resultats obtinguts amb la closa gramatical en català a una mostra de 400 alumnes ens permeten deduir que l'infant aconseguix normalment el domini elemental de la morfosintaxi vers els 6-7 anys. En aquesta edat demostra haver adquirit les formes bàsiques de la llengua. Ara, l'ús correcte de les paraules derivades i compostes, així com d'aquelles inflexions menys usuals i per tant més difícils, s'adquireix més tard i el nivell d'adquisició sembla estar relacionat amb el procés d'aprenentatge.

Si considerem les adquisicions de manera cronològica i progressiva, podem apuntar amb les degudes reserves els resultats següents:

L'infant de 3 anys coneix: les formes regulars del plural; formes situacionals, com «sobre/dalt»; la concordança persona-verb; algun quantificador com «molts», «cap».

El de 4 anys coneix allò que sap l'infant de 3 anys i a més: les formes del possessiu; té noció de futur i passat; les formes d'algun participi irregular usual; algun plural invariable molt usat, com «llapis» (si els nens fan l'aprenentatge en català); l'adverbi «hi», encara que de vegades sembla que el sobreentén (diu «riba» enlloc de «hi arriba»); les relacions de concordança i subordinació dins el sintagma nominal.

El nen de 5 anys coneix allò que saben els de 4 anys, i a més: les formes del comparatiu i del superlatiu de mots coneguts; les desinències de l'augmentatiu i alguna forma irregular coneguda (germà gran); fa paraules derivades en *-dor*; les formes reflexives; utilitza les formes del pronom; el passat i el present compost dels verbs usuals; els adverbis de lloc.

Els nens i nenes de 6 anys responen semblantment als de 5, però amb més seguretat i el percentatge de respostes correctes és més alt, tot i que els ítems que considerem discriminatius es troben dins un percentatge de respostes entre 16% i 84%, considerats normals.

Cal fer notar que a l'edat de 6 anys el nen ja fa ús del partitiu i coneix algun mot derivat que ha adquirit per aprenentatge, però encara no té un domini del mecanisme de derivació, ja que falla amb paraules poc usuals.

A partir de 7 anys, el nen coneix clarament les formes bàsiques de la llengua i, si l'aprenentatge a l'escola el fa en català, demostra una riquesa progressiva de vocabulari i de formes sintàctiques més elevades que el nen que, tot i essent catalanoparlant, fa l'aprenentatge en castellà.

Els resultats de la prova confirmen les indicacions donades per l'Assessoria Didàctica del Català de "Rosa Sensat" on llegim:

El treball de primer i segon hauria de ser una continuació del parvulari. Tot el temps de parvulari el nen ha d'anar fent l'adquisició de les paraules, sons i estructures del llenguatge bàsic.

És a dir, els nens i nenes de 6 i 7 anys haurien de treballar a fons les formes i estructures morfosintàctiques bàsiques que hom espera que hauran adquirit en acabar segon (a l'edat de 8 anys).

Discussió

Al final de la nostra recerca, heus aquí alguns aspectes a tenir en compte de cara a l'afinament de la Closa Gramatical, que ara com ara és un instrument provisional, una prova prèvia a la definitiva que podria servir per a una baremació i normalització.

En aplicar la prova, creiem important:

- reduir els límits d'edat de cada grup, fent dos subgrups amb els individus nascuts el mateix any (un grup: els nascuts de gener a juny; un altre: els nascuts de juliol a desembre).
- controlar bé el temps d'aprenentatge del nen en català.
- preveure les possibles variacions locals de les respostes als ítems del test. El nostre estudi s'ha fet amb nens i nenes de parla catalano-oriental i s'ajusta a les característiques pròpies de la llengua parlada en aquesta zona.

La utilitat psicopedagògica de la prova radica fonamentalment:

- en el diagnòstic de la dislexia, ja que sabem (PARASKEVOPOULOS & KIRK, 1969) que el nen amb dificultats de lectura tendeix a rendir menys a nivell automàtic de la llengua que a nivell de representació o simbòlic;

- en el diagnòstic de dificultats de pronunciació i d'articulació, i en una posterior reeducació (veg. JO & TAYLOR, 1976);
- en el coneixement del grau de domini de les formes gramaticals de la llengua catalana del nen que procedeix d'una família castellano-parlant i fa l'aprenentatge en català;
- en la prevenció de possibles dificultats del llenguatge oral en nens de 3 i 4 anys, que més tard tindrien problemes d'aprenentatge, tal com suggereixen els autors americans.

No cal oblidar, amb tot, que la Closa Gramatical és un dels 12 subtests que componen l'ITPA original i que només mesura un aspecte de les habilitats psicolingüístiques del nen de 3 a 10 anys. Per a augmentar el camp i l'especificitat de diagnòstic caldria, evidentment, fer la validació dels altres subtests. En aquests moments s'està treballant en algun d'aquests subtests.

Finalment, a partir d'aquesta recerca, suggerim alguns camps d'estudi:

- programes d'ensenyament del català, segons les necessitats i característiques dels nens d'un grup determinat;
- l'adquisició del llenguatge en nens de parla catalana, mitjançant el mètode d'observació longitudinal com va fer, per exemple, C. Costal (1978);
- la investigació de les habilitats psicolingüístiques del nen deficient mental o sensorial;
- la influència del castellà en el nen catalano-parlant.

Per acabar, un suggeriment pràctic: a les persones interessades a utilitzar, a títol sobretot experimental, la Closa Gramatical en català, els proporcionarem amb molt de gust el protocol complet de la nostra prova.

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVERRO, C., LARREULA, E., s.d., *Orientacions per a l'ensenyament de la llengua catalana a EGB*, Col. Baldiri Reixach, 1, Proa.
- BADIA I MARGARIT, A.M., *Llengua i Cultura als Països Catalans*, Barcelona, Ed. 62, 1964.
- COROMINES, J., *El que s'ha de saber de la llengua catalana*, Palma de Mallorca, Moll, 1954.
- COSTAL, C., *Quelcom sobre el llenguatge i la intel·ligència del nen petit*, Barcelona, Mall, 1978.

- FABRA, P., *Gramàtica Catalana*, Barcelona, Teide, 1968.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (Publicacions de la), *Programació de la Llengua Catalana per a l'Educació General Bàsica*, Comissió Mixta Ministeri d'Educació i Ciència-Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1977.
- JO BUSH, TAYLOR GILES, M., *Cómo desarrollar las aptitudes psicolingüísticas*, Barcelona, Fontanella, 1976.
- KRAPP, G., *The English Language in America*, Nueva York, Frederick Ungar Pub, 1966.
- MAGNUSSON, D., *Teoría de los tests*, México, Trillas.
- MARVÀ, J., *Curs Superior de Gramàtica Catalana*, Barcelona, Barcino, 1978.
- OSGOOD, SEBECK, DIEBOLD, *Psicolingüística*, Barcelona, Planeta, 1965.
- PARASKEVOPOULOS, KIRK, *The Development and Psychometric Characteristics of the Revised Illinois Test of Psycholinguistic Abilities*, Univ. of Illinois Press, 1969.
- «Rosa Sensat» (Assessoria de Didàctica del Català), *Programació de Llengua a 1ª Etapa d'EGB*, Barcelona, 1978.
- SALAVERT, R., *La Closa Gramatical en el Test d'Habilitats Psicolingüístiques d'Illinois*, Memòria de Llicenciatura dirigida per J. Bachs, inèdita, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 1980.

RESUMEN

Dentro de un contexto sociolingüístico y pedagógico concreto (en este caso, el catalán), se plantea en el artículo la necesidad de disponer de instrumentos adecuados para evaluar en la población infantil el nivel de adquisición de los mecanismos básicos de la lengua.

Elegimos el "Illinois Test of Psycholinguistic Abilities" (ITPA, 1969): se describen su génesis — a partir del modelo tridimensional de comunicación de Osgood — así como sus características principales. El núcleo del artículo se dedica a la descripción del proceso de validación al catalán de uno de los subtests verbales del ITPA, el "Grammatic Closure" (Cierre Gramatical): elaboración de los ítems, tanteos experimentales y aplicación a una muestra de 400 individuos. Se estudia la validez y fiabilidad de la prueba y se discuten los resultados obtenidos.

Creemos que el trabajo constituye sobre todo una aportación positiva en el estudio científico del proceso de adquisición de los automatismos de la lengua catalana en niños catalanoparlantes. Creemos, además, que los resultados obtenidos son aplicables al estudio del mismo proceso en niños no catalanoparlantes que viven en un entorno de diglosia catalán-castellano y hacen el aprendizaje *en catalán* o *de la lengua catalana*.

ABSTRACT

Within a concrete sociolinguistic and pedagogical context (in this case, Catalan), the article states the necessity of the availability of adequate instruments for the evaluation of the level attained by the young population in the basic habits of the language.

The "Illinois Test of Psycholinguistic Abilities" (ITPA, 1969) is chosen; its development and principal characteristics are described, according to Osgood's tridimensional model of communication.

The main part of the article deals with the description of the process of validation to Catalan of one of the verbal sub-tests of ITPA, Grammatical Closure: elaboration of the items, experimental trials and application to a sample of 400 individuals. The validity and reliability of the test are studied and the results obtained are discussed.

We believe that the work makes a positive contribution to the scientific study of the process of acquirement of the automatic habits of the Catalan language in Catalan-speaking children. We also believe that the results obtained can be applied to the study of the same process in non Catalan-speaking children who live in a Catalan-Castilian environment of diglossia and learn all subjects *in* Catalan, or learn *the* Catalan language.